

DAILĖ | Kultūra

Kovo 28 d., 2013

KRISTINA BUDRYTĖ-GENEVIČĖ. KOVAS KAUNO PARODŲ SALĖSE

0

Kovo mėnesiui einant į pabaigą, peržiūrėjus miesto parodų „tvarkaraščius“, galima pastebėti, kad dauguma organizatorių pratęsė ekspozicijų trukmę. Tai – gana dvilypis reiškinys: eilės laukia kiti menininkai, o gal kaip tik atsisako ar užleidžia vietą eksponuojamiems kolegoms. Žiūrovams taip pat leidžiama neskubėti: galima ateiti dar ir kitą kartą, gal net draugų atsivesti į jau aplankyta parodą. Juk žiūrėti parodą ne vienam – žymiai turiningiau (tuo pačiu tai gali turėti netikėtų pasekmių: pavyzdžiui, Johno Lenono ir Yoko Ono mitais apaugęs susitikimas muziejuje). Dar neteko su kuo nors atėjus į parodą tylomis stebėti eksponuojamų kūrinių (nebent vyktų eksperimentas): tai daug aktyvesnė apžiūra, kurios metu gal net laidomi juokeliai ar, atvirksčiai, vyksta ilgai trunkantys (rimtai žiūrimi) sustojimai-tyrinėjimai ties kai kuriais eksponatais, nekreipiant dėmesio į likusius; tai gali būti ir užsitęsusi diskusija, ar net radikalūs debatai, arba viskas iš karto. Tikiuosi, kad kauniečiai ne tylomis ir ne formaliai vaikščiojo (o gal dar užeis) ir į šias, žemiau aprašytas parodas; jos tikrai sukelia daug minčių.

Gretos Grendaitės darbas iš ciklo „Flora ir fauna“

Fragmentas iš Gretos Grendaitės ir Tomo Vosylius parodos „Persirengimas“. Airidos Rekštytės nuotrauka

Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus galerija „Meno parkas“ (Rotušės

a. 27) mėgsta conceptualius meno projektus jau nuo seno: ir dabar (pratęsta, bet tik iki kovo 27 d., todėl ir aptariu pirmiausiai) eksponuojama jaunų menininkų šeimos – Gretos Grendaitės ir Tomo Vosylius – paroda „Persirengimas“. Kaip rašė darbų autoriai, veikiausiai, tai dar tik pirmoji dalis, po kurios bus tęsinys.

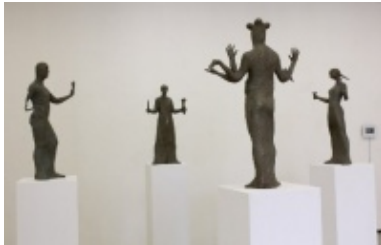
2012 metais menininkai stažavosi Prancūzijoje ir jau ten dalį darbų rodė studijų atvirų durų dieną. Tačiau dabar prasideda pagrindinė kūrybinio darbo refleksija; praėjus kuriam laikui ir žvelgiant į žemėlapi (tiesa, dabar jau galima vietos tikrovę patirti per „Google Street View“ programą), atsiranda gera proga apgalvoti savo ir kito miesto pozicijas, patirtą ir dar neišgyventą vaizdą/garsą ir, apskritai, pakomentuoti „naujo“ ir „seno“ arba „tradicinio“ ir „šiūolaikinio“ apibrėžimus.

Kaip pasakoja viena iš autorių Greta: „(...) kuriant tiesiog buvome savimi, įsijautėme, stebėjome miesto gyvenimą (ne tik Lietuvoje ir tikrai ne tik paskutiniaisiais metais ruošiantis parodai), save ir kitus, santykius, išsigryninom pavienes situacijas, susidėliojom svarbius pasirodžiusius akcentus, pasirinkom tinkamiausias priemones visa tai perteikti savitai ir visiškai nesistengėm formaliai įtikti dabar mene jaučiamoms tendencingoms madoms. Pavyzdžiui, kam kurti video, jei paprastu minimalistiniu piešiniu gerai apgalvojus ir pasistengus, galima pasakyti labai daug ir koncentruotai. Kartais turėdami

Fragmentas iš Gretos Grendaitės ir Tomo Vosylius parodos „Persirengimas“. Airidos Rekštytės nuotrauka

galvoje net ir patirtus sunkius dalykus, vis tiek ieškokome tų patirčių atvėrimų, tarsi žvelgiant iš šono, jau įvertinus tai, kas buvo, todėl atsirado savotiškas humoro filtras, padedantis net į skaudžias problemas žvelgti kritiškai, bet be slogumo, tiesmukiškų moralų, paliekant erdvės skirtingiems požiūriams“.

Fragmentas iš Gretos Grendaitės ir Tomo Vosylyaus parodos „Persirengimas“. Airidos Rekštytės nuotrauka

Šioje parodoje būtent dvi tradicinės dailės šakos – grafika ir skulptūra – sukuria eklektišką, bet slepiančią savyje darną, gal net užkoduotą sistemą, konceptualų vaizdą.

Šis vaizdas gali būti sukonstruotas iš miesto patirčių, gali būti jo laiko detalė arba vietos fragmentas. Vienoje erdveje tiek daug pristatytų giminingų išraiškingų statulėlių (jų visuma primena viduramžių karnavalo išsibarsčiusius veikėjus) ir tiek daug sukabintų grafikos koliažų (pastarieji, anksčiau taip mėgti Europos modernistų, išmoningai žymi pasaulio aktualijas), kad sukelia aliuziją į menininko kasdienybės (pa)viešinimą.

Tą šiek tiek išduoda ir abiejų menininkų sukurtas trumpas prisistatymas internete: kūrybinis darbas dirbtuvėje pavaizduotas kaip pats mieliausias ir hermetiškausias veiksmas. Tai paprastas, bet kartu ir misterijų pripildytas darbas, kur jokios išorinės jėgos negali prasiskverbti, nebent šiek tiek muzikos garsų... ir publika gali pavydėti tokios kasdienės erdvės.

Toks atviras ir virtuoziškas savo kasdienybės pristatymas primena kitos kauniečių menininkų šeimos ekspoziciją. Berods dar 2004 metais toje pačioje galerijoje Vaitkūnų šeima (Arūnas, Aušra ir jų sūnus Tomas) taip pat ką tik grįžusi iš Paryžiaus studijos, kur praleido bene visą mėnesį, „užėmė“ visą galerijos laiptų sieną ir „uždengė“ ją savo eskizais, piešiniais ir, matyt būsimų didesnių kūrinių projektais bei brėžiniais. Sieną trumpam buvo tapusi spalvota, išsiskakojusi ir šiek tiek priminė turiningą vaizdinį dienoraštį.

Fragmentas iš Gretos Grendaitės ir Tomo Vosylyaus parodos „Persirengimas“. Airidos Rekštytės nuotrauka

Dabartinė paroda išsiplėtusi į visas galerijos erdves tampa kitokia, bet su daugybe aliuzijų į tą menininkų kurtą vaizdinį dienoraštį, kuris tarsi laisvalaikio pasivaikščiojimas – nėra sunkus alinantis darbas, bet taip pat nesukelia nuobodulio, kurį lemta patirti ne kiekvienam pramogautojui.

Kazimieras Žoromskis. „Muziejus. Iš ciklo 23 gatvė“. 1992 m. Kazimiero Žoromskio fondo nuotrauka

Kita, greitai pasibaigianti, bet dar mažai recenzuota paroda yra Kazimiero Žoromskio (1913–2004) šimtmečio paminėjimas (ekspozicija rodoma iki kovo 31 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje, Nepriklausomybės a. 12). Paroda „Spalvos virpėjimas“ susideda iš ankstyvųjų dailininko darbų ir iš kai kurių ciklų („Siena“, „Skelbimų lenta“, „23-oji gatvė“, „Trijų dimensijų serija (TDS)“) kūrinių. Kiekviena darbų grupė išsamiai aptarta tapytojo žmonos menotyrininkės dr. Kristinos Miklaševičiūtės-Žoromskienės. Skaitant parodoje esančias anotacijas, susidaro įspūdis, kad taip aprašytos dailininko biografijos detalės galėtų prilygti istoriniam filmo scenarijui. Štai, pavyzdžiui: „1945 m. rugsėjo 3 d. vakare jis išlipo Romos geležinkelio stotyje. Svetimas miestas, svetimi žmonės, kišenėje – tik Lietuvos atstovybės prie Šv. Sosto adresas“.

Tokias išpuoselėtas detales ir pats tapytojas mėgo savo kūryboje, ypač (kai dar nebuvo „impresionistinio oparto“) grupinėse žmonių ir daiktų kompozicijose, iš kurių sudarytos istorijos galėjo pasakoti apie pačias įvairiausias gyvenimo situacijas: moters šelmiškas grožis, vos pridengtas kūnas, klostuotos draperijos – visa tai iliustruoja mįslingą erotišką šypsni.

O visai netoli, kitame tapybos darbe: išsiskleidę žmogaus kūno dalys, kaip gražios lėlės nebereikalingos išnarstytos galūnės, suguldytos ant nemalonios spalvos plokštumos (absurdiškas avarijos įvaizdis). Kita kompozicija – tarsi trūkinėjantis ratas susibūrusių žiūrovų aplink nuogą figūrą („Muziejus. Iš ciklo

23-ioji gatvė“). Pagal spalvines gamas, žvilgsnius, pozas – visi žiūrovai jaučiasi šiek tiek neįtikinamai – gali būti, kad graikų atleto marmuras viršuje apšviestas panašėja į žmogaus odą ir tai trikdo statistinius muziejaus lankytojus.

Ne tik ši portretuojamų žmonių grupė, bet ir kiti pavieniai žmogaus portretai, ar visu ūgiu išsilenkę pavidalai tapytojo darbuose kelia žiūrovui nemažą sumaištį. Būtent dėl to, kad portretuojami žmonės ne vieni ir turbūt ne pagrindiniai veikėjai paveiksluose – aplink tiek daug susijusių (ar ne) su centre figūra atributų (tarsi vaizduojamas būtų renesanso žmogus); šie, kaip užsimaskavusi reklama talpina savyje tiek daug savybių, sugebėjimų, prisirišimų ir akistatų su pasaulio daiktais, kad žmogaus paieškos paveiksle gali ilgam užsitęsti. Šis vaizduojamas daiktų ir žmonių pasaulis, tarsi demiurgo sukurtas žaidimas – tik čia gali būti tiek daug veikėjų, tiek daug susisijančių ir nutrūkančių siužetinių linijų.

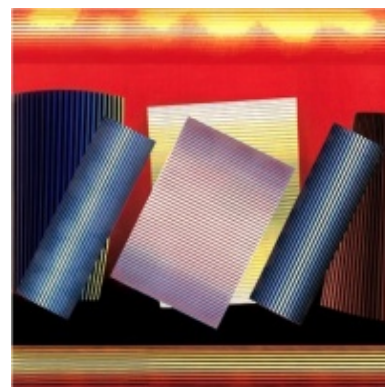
Nenuostabu, kad norint aprėpti šitiek išgyventų spalvų, daiktų, sutiktų žmonių portretų ar vizijų, geriausia tokį kaleidoskopinį mirazą paversti sava ir suvaldyta sistema – pulsuojančia geometrinėmis dėmelėmis ir kartu persimainančiomis baltomis pauzėmis. Šalia eksponuojami optiniai darbai (ciklas „TDS“) dar paslaptingesni nei nutapyti portretai – juose gali glūdėti dailininko užkoduotas šifras, bet gali būti, kad spalvos išdėliotos pagal momentinę nuotaikos pasiją, žiūrint į mirguliuojantį pasaulio veidą.

M. Žilinsko dailės galerijoje eksponuojama dar viena, įrašyta į užsienio lietuvių dailės istoriją, paroda: Jono Rimšos (1903–1978) tapybos darbų ekspozicija „Bronziniai žmonės. Atskleidęs indėnų dvasią“ (trečiame galerijos aukšte iki balandžio 21 d.). Girdėjau bent kelių žiūrovų replikas, esą tai Paulo Gauguino (1868-1903) paletės skoliniai. Būtų galima dar daugiau surasti sąsajų su europiečiais tapybos meistras, tačiau juk ne vien tai nulemia paveikslo vertę. Kai kurių Jono Rimšos darbų figūros sudarytos ne tik iš ryškių spalvų derinių, bet ir iš paslaptinai švytinčios baltos. Nereikia ilgai tyrinėti darbų, kad sugautum save, jog toji mistiška balta bando būti panaši į El Greko (1548-1625) žmones. Negana to, tapytojui labai artima ir fovisto André Deraino (1880-1954) mąstysena (pvz., jo chrestomatinio darbo „Šokis“ struktūra ir koloritas labai glaudžiai susiję su „bronzinių žmonių“ kompozicijomis).

Tačiau kiek bežiūrėtume kitų menininkų įtakų dailininko paveiksluose, jos tegali pasakyti, kad Rimša jaunystėje, dar būdamas Europoje, ne tiek mokėsi siuvimo-kirpimo mokykloje (į mokslus menininką išleido tėvas), o tyrinėjo Vokietijos ir Austrijos dailės galerijas ir muziejus, mokėsi iš dailės kūrinių savosios meistrystės (tapytojo biografijos 1924-1925 m. etapas). Vėliau Rimša savo gyvenimą praleis abiejuose Amerikos žemynuose, daugiausia Lotynų Amerikoje, bet pamatyta ir suvokta Europos dailės istorija jam neleis atsikvėpti – tarsi amžinai jaunas modernistas, jis nuolatos kurs, įsijaus, matys ir mylės tik tas „periferijas“, kurios reikalauja ne tiek meninių novacijų, kiek kitokio grožio suvokimo ir jo pripažinimo.

Pratęstas kauniečių menininkų Rimvido Jankausko-Kampo (1957-1993) ir Rolando Karaliaus tapybos parodos laikas iki balandžio 26 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ (K. Donelaičio g. 62/V. Putvinskio g. 53, Verslo Lyderių Centras "BLC"). Tai jau trečius metus besitęsiančio projekto „Duetai“ dalis.

Pagrindinis šio projekto tikslas – XX amžiaus Kauno dailės pristatymas. Šiandien yra puiki proga menų studentams užbėgti pasižiūrėti ne dažnai rodomų Kampo tapybos darbų, sulygtinti su bendraamžiu kolega, tapytoju Karaliumi.

Kazimieras Žoromskis „TDS 193“. 1980 m.
Kazimiero Žoromskio fondo nuotraukos

Jono Rimšos tapyba. Lietuvos išeivijos dailės fondas

Rimvidas Jankauskas-Kampas „Profilis“. 1991 m.
Drb., al., 130x109. Audriaus Kapčiaus nuotrauka

Aišku, gausios tapybos darbų parodos čia nepamatysime: daugelis Kampo darbų yra pradingę, išvežti į užsienį arba ne visada viešinami privačių kolekcininkų, todėl turbūt jau nebūtų įmanoma surengti reprezentacinės Kampo parodos didelėje erdvėje (pvz., kokia buvo kadaise jo pomirtinė paroda Paveikslų galerijoje). Dabar turime tenkintis tik keliais jo darbais.

Tačiau tai nėra blogai – pastato konstrukcija leidžia į darbus žiūrėti tik iš labai arti arba iš labai toli – turi sustoti ir apžvelgti visą tapybą iš karto.

Gal tai ypatinga ir reta proga, kai turime ir laiko, ir erdvės paveikslams?

Šitaip neskubant ir besigrožint ryškiomis raudonomis dėmėmis, galime atsekti abiejų autorių pomėgį savąją liniją kartoti, keisti, gretinti ir pratęsti iki užsimiršimo: vienam tai kelias iš chaoso spalvų tvirti ir komponuoti gaivalingus titanus, kitam – tai spalvinių kontrastų tvarkos įvedimas į kvadratą. Abu tapyimo būdai tokie skirtingi, kad neleidžia vien

tik žvilgtelėti į juos iš tolo – norisi prieiti arčiau (neleistinai arčiau, taip kaip didelių formatų tapybos darbų niekas nežiūri), patyrinti ir linijų susikirtimo būdus, ir spalvinius persidengimus, jeigu tokių esama, ir juodos, baltos aklumą.

Rašoma, kad tai ne pirmas tapytojų darbų rodymas kartu, kad jie buvo draugais, nors ir skirtingų požiūrių, bet labai gerai sutarė ir pan. Būtų puiku, kad prie šios parodos prisidėtų ir sakytinė istorija: juk praėjusio šimtmečio neseną dailės istoriją galima padėti kurti prisiminimais, amžininkų nuomonėmis ir pokalbiais.

Rolandas Karalius „Raudona ir balta. Properša“. 2011 m. 120x150. Autoriaus nuotrauka